

Raport științific
privind implementarea proiectului în perioada
ianuarie 2012 – decembrie 2013

Începuturile modernizării culturii române și racordarea ei la Occident prin traduceri
PN-II-ID-PCE-2011-3-0722

Conform propunerii de proiect aprobate, în perioada ianuarie – decembrie 2012 s-au desfășurat acțiunile prevăzute în cadrul obiectivelor prestabilite pentru această perioadă, după cum urmează.

1. Organizarea cadrului de lucru

a) Identificarea bibliografiei generale și specifice (filologie); depistarea locației și procurarea acesteia (prin scanare, fotocopiere etc.)

Bibliografia generală și specifică pe probleme de filologie a fost identificată în bibliotecile din Iași și București, elementele relevante pentru tematica proiectului fiind scanate/fotografiate (de ex. *Catalogul manuscriselor românești*) sau fotocopiate (articole de filologie) pentru a se afla în permanență la îndemâna cercetătorilor.

Au fost de asemenea consultate cataloagele bibliotecilor europene disponibile on-line pentru a fi identificate necesitățile de documentare imediată și pe termen lung.

b) Construirea bazei de date pentru documentație

Primul pas în construirea bazei de date a fost reprezentat de introducerea titlurilor din bibliografia generală într-un tabel Excel pentru a avea o imagine cât mai completă posibil asupra câmpurilor necesare. Ulterior acest tabel a fost transpus în programul specific pentru baze de date, Access, în care a fost separat în sub-tabele legate între ele pentru interogare. Formularele de introducere a datelor au fost de asemenea realizate.

2. Dimensionarea studiului

a) Analizarea posibilităților oferite de bibliografie

Participanții la proiect au analizat un mare număr de istorii ale limbii și ale literaturii, de studii, de cataloage care conțin inventarul cărților vechi sau al manuscriselor, lucrări de istorie, filologie etc. din țară și din străinătate, (cataloage, bibliografii de cărți vechi, volume de filologie): Virgil Cândea, *Mărturii românești peste hotare*, I-II, 1991, 1998, N.A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, Editura Științifică, București, 1962, *idem*, *Contribuții la istoria literaturii române. Studii și note filologice*, 1997, *Contribuții la istoria culturii românești. Studii și note filologice*, 2002, *Contribuții la istoria culturii românești în secolul al XVII-lea. Studii filologice*, Editura Cronica, Iași, 2003; în colaborare cu Despina Ursu: *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, I, *Studiu lingvistic și de istorie culturală*, 2004 în *procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*. II. Partea I, literele A-

M, 2011 Partea II, literele N-Z, 2011. Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, vol. I, 1978, vol. II, 1983, vol. III, 1987, vol. IV, 1992. C. Litzica, *Catalogul manuscriptelor grecești din Biblioteca Academiei Române*, vol. I, București, 1909. Nestor Camariano, *Catalogul manuscriselor grecești. Biblioteca Academiei Române, II-numerele. 931-1066*, București, 1940. Olimpia Mitric, *Cartea românească veche în județul Suceava. Catalog*, Suceava, 2005. *idem*, *Cartea românească veche în județul Suceava. Catalog*, Suceava, 2005. Florian Dudaș, *Manuscrisele românești din bisericile Bihorului. Partea a II-a, Literatura medievală și catalogul manuscriselor*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, Oradea, 1986. *idem*, *Manuscrisele românești medievale din Crișana*, Facla, Timișoara, 1986. Ștefan Lemny, *Românii în secolul XVIII. O bibliografie*, vol. I, Iași, 1988. Elena Dima/ Gheorghe Buluță/ Simona Ceaușu, *Carte românească veche în bibliotecile documentare ale arhivelor statului*, București, 1985. Ana Andreescu, *Cartea românească în veacul al XVIII-lea. Catalogul ilustrațiilor*, Editura Vremea XXI, București, 2004. Sathas, *Neoelliniki filologia* 1453-1821, Atena 1868. Papadopoulos Vretos, *Neoelliniki filologia*, Atena, 1854. N. Marinescu, Petronel Zahariuc, Ion Caproșu, *Documente românești din arhiva mănăstirii Xiropotamu de la Muntele Athos I-II*, precum și alte cataloage ale bibliotecilor universitare, orășenești, județene din țară.

În urma parcurgerii cataloagelor și a lucrării de specialitate a rezultat un număr de peste **2.500** fișe, pe baza cărora s-a stabilit dimensionarea cercetării și s-a alcătuit un inventar de **234** de traduceri, în marea lor majoritate rămase în manuscrise chirilice, care vor face obiectul analizei. Ca număr de pagini, textele selectate cuprind peste 50.000 de pagini de manuscris chirilic și cca 1.500 de pagini de text tipărit.

b) Stabilirea extinderii și limitelor cercetării

Cantitatea foarte mare de material care ar trebui parcurs, timpul limitat și numărul redus de colaboratori au fost privite cu realism. Pentru finalizarea temei de asemenea dimensiuni vor fi folosite studiile filologice anterioare care acoperă mai multe aspecte legate de paternitatea și datarea unor manuscrise, de trăsăturile lingvistice ale unui text analizat punctual.

De un mare ajutor va fi cercetarea desfășurată în paralel printr-un proiect ERC-like, în care sînt analizate în amănunțime 6 traduceri din aceeași perioadă (Patrick Gordon, *Geografia*, Vincozo Cornaros, *Erotocrit*, Voltaire, *Ist. lui Carol al XII-lea*, Metastasio, *Achille*, Cesare Croce, *Viața lui Bertoldo*, versiunea moldovenească, Millo, *Istoria universală*).

Pe măsura completării informațiilor, se vor adăuga alte traduceri, iar unele, în urma unor corecturi de datare vor fi radiate.

Au fost de asemenea descărcate de pe internet textele din cultura occidentală relevante pentru proiect, disponibile on-line. S-a constatat cu această ocazie că, în unele cazuri, originalele avute în vedere se găsesc în câte o singură copie cunoscută în biblioteci din țări diferite de cele de publicare, făcând astfel necesare și alte deplasări.

c) Parcurgerea bibliografiei - istoria limbii române literare, interpretarea grafiei chirilice

Membrii echipei, în special colaboratorii tineri sau cei care au absolvit cursurile secțiilor de limbi străine, au avut obligația ca, în afara activităților concrete, verificabile, să parcurgă o bibliografie generală a chestiunii pentru a-și însuși cunoștințele teoretice necesare elaborării temei: cunoștințe de istorie, de istorie culturală europeană din perioada cercetată, de istoria limbii române, de particularitățile ei și de interpretare a grafiei chirilice.

De asemenea, în cazul colaboratorilor mai tineri, s-a urmărit deprinderea metodologiei de documentare și cercetare și încredințarea unor sarcini punctuale (pentru traduceri din limbile italiană, germană, franceză).

3. Documentarea și sistematizarea materialului

a) Completarea bazei de date și digitalizarea materialelor

Pentru stocarea datelor obținute din activitatea de cercetare bibliografică, s-a început completarea bazei de date Microsoft Access și s-au introdus principalele informații bibliografice, care sînt folosite de cercetători pe măsura elaborării studiilor.

Toate materialele selectate au fost digitalizate, fiind la dispoziția membrilor proiectului. Redactările, modelele de analiza și de redactare au fost produse în format electronic și au fost centralizate pe serverul proiectului.

b) Stagii de documentare în țară și în străinătate

Atît în 2012 cît și în 2013 s-au efectuat deplasări de documentare în mai multe localități din străinătate, unde s-a urmărit identificarea publicațiilor din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea relevante pentru proiectul în curs. Astfel, pentru a depista și a obține copii (copii scanate, xerografiate, fotografiate) ale unor cărți rare, vechi, care au constituit originalul, au fost vizate: Italia: Veneția (Biblioteca Marciana și Institutul de Studii Neo-bizantine), Ferrara (Biblioteca Ariostea), Roma (Biblioteca Nazionale și Biblioteca Apostolica Vaticana), Napoli (Biblioteca Nazionale), Palermo (Biblioteca Centrale della Regione Siciliana), Catania (Biblioteca Universității), Rimini (Biblioteca Comunale), Florența (Biblioteca Nazionale Centrale); Franța: Paris (Bibliothèque Nationale de France); Spania: Madrid (Biblioteca Nacional), Valencia (Biblioteca Historica); Germania: Konstanz (Biblioteca Universității), Tübingen (Biblioteca Universității „Eberhard Karl”); Austria: Viena (Biblioteca Națională a Austriei, Biblioteca Centrului de Traductologie); Grecia: Salonic (Biblioteca Universității Aristoteles), Marea Britanie: Londra (British Library).

De asemenea, pentru confruntarea transcrierii unor texte cu manuscrisul original, s-au efectuat deplasări la Biblioteca Academiei Române din București.

c) Stabilirea relevanței materialului bibliografic

Parcurgerea cataloagelor de manuscrise a avut ca scop obținerea unui inventar cât mai complet a textelor traduse, acest proiect oferind oportunitatea unei asemenea cercetări care vine să acopere o lipsă în cultura română care nu are încă o enumerare și o descriere sistematică a textelor traduse în secolul al XVIII-lea. Informațiile din cataloage au fost completate cu note și comentarii din studiile filologice parcurse.

4. Transcrierea sau lectura unor texte cu caractere chirilice

a) Normele de interpretare a grafiei chirilice

S-au stabilit criteriile de interpretare a grafiei chirilice pe baza bibliografiei din filologia românească (Iorgu Iordan, *Despre edițiile de texte*, în *Studii de limbă literară și filologie*, I, Editura Academiei R. S. R., p. 263, 1961. Strugaru, D., *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice. Problema dispariției lui i final în limba română*, în LR, X, 1961, p. 606-610. *idem*, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice. Problema dispariției lui u final în limba română*, în LR, XI, 1962, p. 582-594. Avram, Mioara/ Dimitrescu, Florica, *Principii de transcriere a textelor românești vechi*, în LR, XI, nr. 6, 1962, p. 653-660. Kelemen, B., *Cu privire la valoarea fonologică a literelor chirilice*, în CL, IX, 1964, p. 183-186. Avram, Andrei, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte românești*, în SCL, XV, 1964, nr. 1-5. Vârtosu, Emil, *Paleografia româno-chirilică*, București, 1968. Ursu, N.A. *Problema interpretării grafiei chirilice românești din jurul anului 1800*, în LR, IX, 1960, nr. 3, p. 33-46. *idem*, *Contribuția Academiei Române în domeniul editării critice a textelor vechi românești*, în LR, XV, 1966, nr. 5, p. 531-547. *idem*, *Din nou despre interpretarea grafiei chirilice românești*, în LR, XXV, 1976, nr. 5, p. 475-489. Gheție, Ion, *Interpretare și transliterare*, în SCL, XXX, 1979, nr. 4, p. 377-378.

b) Deprinderea lecturii textelor chirilice

Pentru a participa efectiv la parcurgerea traducerilor românești din secolul al XVIII-lea, au învățat sau și-au perfecționat cunoștințele de paleografie chirilică (sub îndrumare atentă) Gabriela Eugenia Dima (manuscrise Amfilohie, text tipărit Slătineanu) și Alexandra Chiriac (text tipărit *Aventurile lui Bertoldo*).

5. Redactare

a) Elaborarea de norme și modele pentru analiza lingvistică

Eugenia Dima a parcurs mai multe manuscrise chirilice pentru studierea lor lingvistică și filologică (cca 4.700 pagini manuscris chirilic): Antonio Catiforo, *Vita di Pietro il Grande*, traducere de Matei Fărcășanu, *Viața lui Petru*, ms. 2353 BAR, copie din 1755, Charles Rollin, *Histoire ancienne Tom I, Istoria veche*, traducere de Costandin Cocorăscu, ms. 5846 BAR din 1768, Joseph Delaporte, *Le voyageur française, traducere tom I-IV de Mihai Cantacuzino, A toată lumea călătorie*, 1780-1786, ms. 1376 BAR, IV-18 BCU Iași, *Imberie și Margaron*, traducere de pe la 1780 de un cărturar necunoscut, ms. 1817 BAR; traduceri efectuate de Ioan Cantacuzino: Florian, *Numa Pompilius*. ms. 1550 de la BAR, Baculard D'Arnaud, *Histoire de Machen*, Montesquieu, *Arsace et Ismenie*, J.J. Rousseau, *Narcis*, ms. 3099 BAR și Alexander Pope, *An Essay On Man* ms. 6002 BAR, din care s-au excerptat peste 15.200 fișe lingvistice și 610 fișe filologice.

Pornind de la materialul excerptat din 8 traduceri, de diverse tipuri (beletristică, scrieri științifice) s-au fixat normele de prezentare a acestora, după modelul:

1. Fonetică

- 1a. Trăsături fonetice specifice limbii vechi și populare;
- 1b. Trăsături fonetice regionale;
- 1c. Inovații:
 - Inovații care au pătruns în limba literară modernă;
 - Inovații care nu s-au păstrat.

2. Morfologie

- 2a. Trăsături morfologice specifice limbii vechi și populare;
- 2b. Trăsături morfologice regionale;
- 2c. Inovații:
 - Inovații care au pătruns în limba literară modernă;
 - Inovații care nu s-au păstrat.

3. Lexic

- 3a. Lexic specific limbii vechi și populare.
- 3b. Lexic regional.
- 3c. Împrumutul lexical:
 - Împrumuturi și derivate din limbile neogreacă și turcă;
 - Neologisme de origine latino-romanică, germană.

4. Probleme de sintaxă; comparații textologice.

b) Alcătuirea normelor și a modelelor de redactare monografică a articolelor (studiilor), publicabile în volumul colectiv

Normele de redactare au fost stabilite în funcție de situația prezentată de fiecare text. S-au ales ca model: *Constandin Cocorăscu și Charles Rollin* (un traducător cunoscut - 1 traducere); *Primele traduceri românești din „Halima”* (un text, mai mulți traducători); *Mihai Cantacuzino, traducătorul român al lui Joseph Delaporte* (un traducător descoperit recent - 1 traducere); *Romanul cavaleresc „Imberie și Margarona”* (traducere cu traducător încă necunoscut); *Oarecare secreturi ale lucrării pământului, o traducere din domeniul agronomiei* (unul dintre primele texte din domeniul agronomiei, original necunoscut, traducător necunoscut); *Lordache Slătineanu, traducător din Metastasio și Florian* (traducător cunoscut, unele discuții despre o paternitate, originale cunoscute).

Atunci când avem toate informațiile despre originalului traducerii și despre cărturarul român care a efectuat traducerea, se va proceda după cum urmează:

Fiecare articol va începe cu prezentarea titlului, autorului originalului și cu informații despre autor, locul tipăririi, limba sursă și/sau limba vehiculară care a servit ca intermediar. În cazul traducerii dintr-un intermediar, se vor da indicații despre traducătorul intermediarului și date legate de apariția lucrării acestuia. Atunci când se cunoaște autorul român al traducerii, se vor prezenta date obținute din bibliografia legată de epoca respectivă sau din documentarea pe care au făcut-o unii membri ai colectivului grantului. Urmează prezentarea standard a traducerii: elemente fonetice, morfologice, lexicale, analize sintactice, comparații textologice și, acolo unde este cazul, se vor prezenta unele cercetări sau discuții filologice. Se va face o caracterizare a textului românesc, se va preciza importanța și contribuția traducerii pentru evoluția limbii și culturii

române.

De multe ori lipsește câte o informație importantă, astfel că prezentarea monografică se va adapta în funcție de situația particulară a fiecărei traduceri, astfel:

- Când nu se știe originalul, se pot prezenta doar unele supoziții personale sau bazate pe bibliografie, elementele lingvistice putându-ne îndrepta către limba sursă a originalului.
- În cazul în care traducătorul este anonim, se vor preciza date despre traducerea originală și se vor face aprecieri bazate pe trăsăturile lingvistice ale textului românesc și pe aprecierile filologice ale membrilor colectivului sau ale altor cercetători (pe baza bibliografiei).
- În cazul traducerilor despre care nu avem informații legate de autor și nici de traducător, un rol important îi revine descrierii trăsăturilor lingvistice pentru a veni în sprijinul cercetărilor ulterioare.

Studiile filologice ale cercetătorilor români, aduse la zi, precum și cercetările membrilor colectivului vor avea un rol important în prezentarea informațiilor legate de fiecare text.

În cazul textelor grupate după un anumit criteriu (ex. traduceri științifice din limba germană), se va face o prezentare generală a condițiilor în care au fost efectuate acestea, cărturarii care au fost implicați și motivația lor, după care se vor analiza fiecare în parte, cu date despre limba și originalul din care s-a tradus, caracterizarea fiecărui text și, în final, importanța grupajului de texte cercetat.

c) *Descrierea filologică a unor manuscrise*

S-au studiat textele identificate sub aspect filologic, lingvistic sau de literatură comparată. De asemenea, din parcurgerea unor manuscrise chirilice s-au excerptat 16.530 de fișe care conțin aspecte lexicale, fonetice, morfologice, sintactice, care permit alcătuirea unei analize documentată a trăsăturilor lingvistice din perioada de început a modernizării limbii române. Fișele excerptate au fost selectate pe fenomene fonetice, morfologice, lexicale, sintactice.

Magda Jeanrenaud a adunat material bibliografic și exemplificări din traduceri românești pentru lucrarea, *Traductologia și importanța traducerilor românești pentru modernizarea culturii române*.

Ana-Maria Minuț a alcătuit un grupaj de *texte științifice, legislative și administrative traduse din limba germană*, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în cadrul Școlii Ardelene, efectuând următoarele operații: procurarea textelor, căutarea originalelor, stabilirea bibliografiei, fișare și a trecut la redactarea a trei texte din cadrul grupajului de texte științifice (de popularizare) traduse din limba germană, care conține un număr mare de lucrări și de domenii: medicină, agronomie, antropologie, apicultură, agronomie, drept, economie, geografie, matematică, medicină, drept; cercetarea presupune analiza textelor, prezentarea sau/și descoperirea originalelor după care s-au făcut traduceri și compararea lingvistică și textologică.

Mirela Aioane se ocupă, punctual, de traducerea romanului picaresc spaniol intitulat *Viața Domnului Heruvim de la Ronda*, de A.R. Lesage, traducere a lui Gherasim Putneanu, în anul 1793, ms. 46 BAR și a pregătit material introductiv pentru un studiu

asupra unei cărți de bucate traduse, probabil, din limba italiană, care a intrat în atenția echipei. A început documentare pentru prezentările, în cadrul volumului colectiv, a activității a doi clerici moldoveni care au tradus mai multe scrieri laice care se înscriu în obiectivul cercetării noastre: **Gherasim Putneanul** (*dela Episcopia Romanului*): *Gheografie noao*; *Oxenstiern*, *Cugetări*; *Fénelon*, *Întîmplările lui Telemah*, și arhidiaconul (apoi arhimandritului) **Gherasim** de la Mitropolia din Iași: *Voltaire*, *Istorie craiului Sfeziei Carol 12*; Gabriel-Louis-Calabre Perau, *Taina francmasonilor*; romanul picaresc al lui Alain-René Lesage, *Viața domnului Heruvim de la Ronda*; Contant d'Orville, *Istoria Americăi*; Baltasar Gracián, *Critil și Andronius*.

Gabriela Eugenia Dima a pregătit material bibliografic și stilistic pentru o lucrare de literatură comparată: *Motive poetice italiene în primele traduceri românești din cultura occidentală* și s-a ocupat de traduceri din limba italiană ale lui Amfilohie Hotiniul.

Alexandra Chiriac a preluat tema *Viața lui Bertoldo în cultura română*, a transcris textul chirilic tipărit (43 pagini), a cărui traducere i-a fost atribuită lui Ioan Molnar, în vederea editării, analiza lingvistică și stilistică, și-a procurat, în cadrul deplasărilor, copii ale versiunilor italiene, franceze, germane, grecești.

6. Diseminarea rezultatelor cercetării

Membrii echipei au fost deosebit de activi, astfel încât s-a reușit participarea la mai multe conferințe decât fusese inițial estimat și publicarea mai multor lucrări. Acestea s-au încadrat pe mai multe direcții:

a) Stabilirea unor paternități:

- articolul: *Una versione inedita della cronaca della Moldavia dal 1709 al 1711 di Nicolae Costin, interpolata nella „Viața lui Petru”* în „Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași”, 2012 (Eugenia Dima).
- comunicarea *Contribuții privitoare la viața și activitatea lui Ienachiță Văcărescu* la Colocviul național *Literatura română veche. Priorități ale cercetării actuale*, București, Academia Română, Institutul „G. Calinescu”, sub tipar (Eugenia Dima).
- comunicarea *Greek-Romanian Cultural Relations in the 18th Century through Laic Translations* la 6th Annual International Conference on Literature, Atena, ATINER, sub tipar (Eugenia Dima).

b) Prezentarea traducătorilor, a epocii; probleme de traductologie și istoria limbii:

- comunicarea *Traducerile ca premiză a modernizării și sincronizării Țărilor Române la Occident*, Colocviul internațional *Übersetzen ins Rumänische, Übersetzen aus dem Rumänischen*, Centrul de Traductologie al Universității din Viena, 2012, sub tipar (Andrei Hoșie).
- volumul *La Traduction là où tout est pareil et rien n'est semblable*, Paris, 2012 (Magda Jeanrenaud).

- studiul *Die Übersetzung des französischen Modells in die rumänische Gesellschaft*, în volumul „*Vom Altern der Texte*“. *Bausteine für eine Geschichte des interkulturellen Transfers*, Berlin, 2012 (Magda Jeanrenaud).
 - articolul *Du stade de «faux amis» au stade de «calques sémantiques»*, în „*Analele științifice ale Universității “Alexandru Ioan Cuza” din Iași*”, 2012 (Ana-Maria Minuț).
 - articolul *Un altfel de paratext* în *In honorem Stelian Dumistrăcel*, Bacău, 2013 (Ana-Maria Minuț, în colaborare).
 - comunicarea *La traduction des concepts dans le discours des sciences humaines* la Colocviul internațional *Übersetzen ins Rumänische, Übersetzen aus dem Rumänischen*, Centrul de Traductologie al Universității din Viena, 2012, sub tipar (Magda Jeanrenaud).
 - comunicarea *Prescription and Tradition in the Romanian Literary Language* la *Prescriptivism Conference*, Leiden, Universitatea Leiden, 2013 (Gabriela E. Dima).
 - organizare și moderare la Colocviul internațional *Übersetzt: Gregor von Rezzori*, Centrul de Traductologie al Universității din Viena, 2012 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - comunicarea *Vechiul Testament în versiunea lui Daniil Panoneanu și Biblia de la 1688*, la conferința *Text si discurs religios*, Iasi, 2012, sub tipar (Eugenia Dima).
 - comunicarea *Das Zeitalter der Aufklärung und der Einfluss des Deutschen auf das Rumänische. Eine vergleichende linguistische und pragmatische Perspektive* la conferința *VIII. Internationalen Kongress des Dachverbandes der Germanistenverbände in Spanien (FAGE) – „Krise und Kreation”*, Sevilla, 2013 (Ana Maria Minuț, în colaborare).
 - studiul *Der lateinische Grundbestand des Rumänischen. Die Romanisierung und die Entwicklung eines neuen linguistischen Systems in Imperium und Romanisierung*, Konstanz, 2013 (Ana Maria Minuț, în colaborare).
- c) *Cercetări interdisciplinare legate de cadrul general european în vederea plasării în mod corect, în studiul sintetic final, a importanței interculturalității:*
- studiul *Epochenschwellen um Mozart*, în *Diskurse der Aufklärung*, Iași/Konstanz 2012 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - participarea la masa rotundă *Von Prag nach Czernowitz. Mitteleuropa und seine deutsch(sprachig)en Dichter*, Universitatea din Konstanz, 2012 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - articolul *Aharon Appelfeld : Der Mann, der nicht aufhörte, zu schlafen*, în *Spiegelungen*, München, 2012 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - articolele *Dialectica în suspensie* și *Scrisoare spre necunoscut* în *Observator Cultural*, București, 2012 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - comunicarea *Cibo e cultura* la colocviul *Antichitatea si mostenirea ei spirituală*, Iași, 2012, sub tipar (Mirela Cezarina Aioane).
 - comunicarea *The Western Model of Ienachita's Song* la *6th Annual International Conference on Literature*, Atena, ATINER, sub tipar (Gabriela E. Dima).

- comunicarea «*Ammen*», «*Nachbarn*» und «*Fremde*» in der *Literatur Mitteleuropas* la Al IX-lea Congres al Germaniştilor din România, Bucureşti, 2012 (Andrei Corbea-Hoişie).
- traducerea cărţii fundamentale pentru teoria Luminilor în Europa a lui Max Horkheimer, Theodor W. Adorno: *Dialectica Luminilor*, Iaşi/Bucureşti, 2012 cu postfaţa traducătorului (Andrei Corbea-Hoişie).
- îngrijirea volumului *Diskurse der Aufklärung*, apărut la Editura Universităţii « Alexandru Ioan Cuza » / Hartung-Gorre Verlag, Iaşi/Konstanz 2012, 210 p. (Andrei Corbea-Hoişie, în colaborare).
- studiul „*Wolfsangst*“, Ödipus und Kain. Zum Tagebuch des jungen Gregor von Rezzori, in *Angst. Lähmender Stillstand und Motor des Fortschritts*, Tübingen, 2012 (Andrei Corbea-Hoişie).
- participarea la dezbaterile conferinţei internaţionale *Narrated Communities – Narrated Realities. Narration an Narratives as cognitive processes and cultural techniques*, Viena, 2012 (Andrei Corbea-Hoişie).
- articolul *Hans Ulrich Gumbrecht: Stimmungen lesen. Über eine verdeckte Wirklichkeit der Literatur*, in *Arcadia*, 2013 (Andrei Corbea-Hoişie).
- articolul *Alfred Gong: Der letzte Diktator. Tragödie in Spiegelungen*, München, sub tipar (Andrei Corbea-Hoişie).
- articolul *Simon Geissbühler: Blutiger Juli in Spiegelungen* München, sub tipar (Andrei Corbea-Hoişie).
- comunicarea *Erreignisse in der Habsburgermonarchie und Wendepunkte der Rumaenischen Sprache im 18 und 19 Jahrhundert* la conferinţa *Wendepunkte in der Kultur und Geschichte Ostmitteleuropas*, Budapesta, 2013 (Ana Maria Minuţ, în colaborare).
- studiile *Einführung zu Gregor von Rezzori: Notizen zum Roman „Ein Hermelin in Tschernopol“ (Fragmente aus dem Nachlass)*, *Gregor von Rezzori : Notizen zum Roman „Ein Hermelin in Tschernopol“ (Fragmente aus dem Nachlass)* şi *Manfred Winkler / Hans Bergel : Wir setzen das Gespräch fort... Briefwechsel in Gregor von Rezzori: Auf der Suche nach einer grösseren Heimat. Studien und Materialien*, Iaşi/Konstanz, 2013 (Andrei Corbea-Hoişie, în colaborare).
- studiul *Israel Friedman (Israel der Ryzhiner)* în *Lexikon der religiösen Erinnerungsorten*, Berlin, sub tipar (Andrei Corbea-Hoişie).
- editarea volumului *Gregor von Rezzori : Auf der Suche nach einer grösseren Heimat. Studien und Materialien*, Iaşi/Konstanz, 2013 (Andrei Corbea-Hoişie).
- editarea volumului *Pluralität als Lebensform. Österreich und die Nationalkulturen Südosteuropas*, Viena, (Andrei Corbea-Hoişie, în colaborare).
- seminar şi participare la masa rotundă *Übersetzt: Gregor von Rezzori*, Zentrum für Translationswissenschaften al Universităţii din Viena, 2013 (Andrei Corbea-Hoişie).
- participarea la dezbaterile conferinţei *Soma Morgenstern*, Universitatea din Toulouse, 2013 (Andrei Corbea-Hoişie).

- d) *Cercetări privitoare la personalitățile din secolul al XVIII-lea și la specificul culturii române înainte și după perioada avută în vedere, pentru corecta încadrare a traducerilor din proiect în ansamblul culturii române:*
- articolul „*Wie die Juden Gewalt schreien*“: Aurel Onciul und die antisemitische Wende in der Bukowiner Öffentlichkeit nach 1907 în *East Central Europe*, Leiden, 2012 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - volumul *Shimonahia Xenia Iordache Hagiu de la mănăstirea Agapia, Prima poetă în istoria literaturii române, Stihuri* (editie de text vechi), Chișinău, 2012 (Eugenia Dima).
 - articolul *L'identificazione dei tratti linguistici dai testi rumeni del boiardo Spatar Nicolae (Milescu). Questioni metodologiche* în *Text și Discurs Religios*, Iași, 2012 (Eugenia Dima).
 - comunicarea *Mythos Czernowitz: zwischen symbolischer Geographie und sozialer Geschichte* la Colocviul internațional *Poetiche dello spazio: proposte teoriche e casi letterari dalla Mitteleuropa Trieste*, Universitatea din Trieste, 2013 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - comunicarea *Gheorghe Asachi, traducător al Normei de Felice Romani* la Simpozionul național *Doi ctitori ai literaturii române: Gheorghe Asachi și Bogdan Petriceicu-Hasdeu*, Iași, Academia Română, Institutul de Filologie “A. Philippide”, sub tipar (Gabriela E. Dima).
 - comunicarea *Cîntecul lui Ienăchiță, redactat în neogreacă, izvoare și răspîndire* la Colocviul național *Literatura română veche. Priorități ale cercetării actuale*, București, Academia Română, Institutul “G. Calinescu”, sub tipar (Gabriela E. Dima).
 - studiul *Celan, Weissglas und Margul-Sperber în Wechselwirkungen I. Deutschsprachige Literatur und Kultur im regionalen und internationalen Kontext*, Viena, 2012 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - participarea la dezbaterile colocviului *Armonie și conflict intercultural în Banat și Transilvania. Perspective cultural-istorice* (I), Centrul de analiză politică al Universității Babeș-Bolyai, Timișoara, 2012 (Andrei Corbea-Hoișie).
 - articolul *Zur literarischen Bewältigung der Modernisierung bei den deutschsprachigen Autoren im Siebenbürgern, dem Banat und der Bukowina (1848-1918)*, în *Österreich in der Geschichte und Literatur mit Geographie*, sub tipar (Andrei Corbea-Hoișie).
 - comunicare *Zum Einfluss des Habsburger Bildungsideals auf rumänische Schulbuecher und Sprache in Siebenbuergen und der Bukowina* la conferința *Literatur - Kultur - Zivilgesellschaft: Zur Habsburger Prägung des Bildungswesens in der Bukowina und Nachbarregionen zwischen 1848 und 1940*, Cernăuți, sub tipar (Ana Maria Minuț, în colaborare).
 - comunicarea *Susanna Rubinstein - die gebildete Czernowitzer* la conferința *Literatur – Kultur – Zivilgesellschaft : Zur Habsburger Prägung des Bildungswesens in der Bukowina und Nachbarregionen zwischen 1848 und 1940*, Cernăuți, 2013 (Andrei Corbea-Hoișie).

- comunicarea *Ein lieu de mémoire: Zum jüdischen und jiddischen Czernowitz* la conferința *Identitäten. Die mentale Organisation der Erinnerungskulturen*, Viena, 2013 (Andrei Corbea-Hoișie).
- studiul *Warten auf den Zuspruch der Sprache. Bemerkungen zu den Desiderata, Celan zu übersetzen* în *Lexikon Literatur im Kontext. Kunst und Medien, Religion und Politik*, Dresda, 2013 (Andrei Corbea-Hoișie).
- studiul *Eminescu im „Tag“, in Galicia, Bukovina and Other Borderlands in Eastern and Central Europe. Essays on Interethnic Contacts and Multiculturalism* în *Jews and Slavs*, 2013 (Andrei Corbea-Hoișie).
- studiul *Der Übersetzer Ion Budai-Deleanu ein Vermittler zwischen den Kulturen* în *Kulturen an der Peripherie*, Innsbruck, sub tipar (Ana Maria Minuț, în colaborare).
- recenzie la Ion Budai-Deleanu, *Opere: Țiganiada, Trei viteji, Scrieri lingvistice, Scrieri istorice, Traduceri*, ediție îngrijită, de Gheorghe Chivu și Eugen Pavel, studiu introductiv de Eugen Simion, Academia Română, București în *Philologica Jassyensia*, Iași, 2013 (Ana Maria Minuț).
- participare la dezbaterile conferinței *Gedächtnis im Übergang. Transformationen, Übersetzungen, Ausblicke*, Institut für Kulturwissenschaften und Theatergeschichte al Academiei de Științe a Austriei, Viena, 2013 (Andrei Corbea-Hoișie).

e) *Volume sub tipar*

Lucrarea istorică a lui Antonio Catiforo, *Vita di Pietro*, publicată la Veneția în anul 1736, a fost tradusă în neogreacă de cărturarul Alexandros Kanhellarios. Lucrarea acestuia a constituit sursa a trei versiuni românești din secolul al XVIII-lea. Acestea sunt prezentate și analizate din punct de vedere filologic și lingvistic în volumul: *Vita di Pietro de Antonio Catiforo și versiunile sale în limba română*, pregătit pentru tipar de Eugenia Dima și Gabriela E. Dima, care va apărea până la sfârșitul anului 2013 la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Cercetările privitoare la presa și literatura din Bucovina s-au concretizat în volumul Andrei Hoișie, *Politik, Presse und Literatur in Czernowitz (1890-1940). Kulturgeschichtliche und imagologische Studien*, Editura Stauffenburg Verlag, Tübingen.

Magda Jeanrenaud - *Übersetzen : „...von Nutzen, nie von Schaden“*, Editura Frank & Timme Verlag für wissenschaftliche Literatur, Berlin, cartea abordează problematica traductologică atât din perspectivă istorică, cât și sincronică (ocupându-se punctual în câteva capitole de traduceri din secolul al XVIII-lea).

Director proiect,
Prof.dr. Andrei CORBEA-HOIȘIE

